

Vakıflar Dergisi

Yıl: Haziran 2021 • Sayı: 55

Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları

VAKIFLAR DERGİSİ

Yıl: Haziran 2021 - Sayı: 55 - Hakemli Dergidir. Haziran ve Aralık olmak üzere yılda iki kez yayınlanır

Sertifika No: 16651

ISSN: 1011-7474

e-ISSN: 2564-6796

Vakıflar Dergisi TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı ve EBSCO veritabanı tarafından taranmaktadır.

Sahibi

Vakıflar Genel Müdürlüğü Adına
Burhan Ersoy

Yayın Koordinatörü

Rifat Türker

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mevlüt Çam

Yayın Yönetmeni

Mehmet Kurtoğlu

Teknik Editör

Hasan Demirtaş

Yayın ve Editör Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Halit Çal	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin Çınar	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Metin İzeti	Tetova Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. Yılmaz Kurt	Ankara Üniversitesi (Emekli)
Prof. Dr. Kayhan Orbay	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice Oruç	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Öz	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Miyase Koyuncu Kaya	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Murat Yılmaz	Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Muhamed M. Arnaaod	The World Islamic Sciences and Education University /Ürdün
Prof. Dr. Fahameddin Başar	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Bulut	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Murat Çizakça	KTO Karatay Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Géza Dávid	Institute of Oriental Studies / Macaristan
Prof. Dr. Abdülkadir Dündar	Ankara Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Akif Erdoğan	Ege Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Seyfettin Erşahin	Ankara Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Süreyya Faroqhi	Bilgi Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Khalifa Hammache	Emir Abdelkader University / Cezayir
Prof. Dr. Mefail Hızlı	Uludağ Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Adnan Kadric	University of Sarajevo / Bosna Hersek
Prof. Dr. Mustafa Kara	Uludağ Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ziya Kazıcı	Marmara Üniversitesi (Emekli) / Türkiye
Prof. Dr. Bilal Kemikli	Uludağ Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Zekeriya Kurşun	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Heath W. Lowry	Bahçeşehir Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. İbrahim Numan	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak	TOBB Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. İlber Ortaylı	MEF Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Suphi Saatçi	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Haşim Şahin	Sakarya Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Hüsrev Subaşı	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal	Pamukkale Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Eugenia Kermeli Ünal	Hacettepe Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız	Hacettepe Üniversitesi (Emekli) / Türkiye
Prof. Dr. Musa Yıldız	Gazi Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ali Yılmaz	Uşak Üniversitesi / Türkiye
Dr. Mevludi Arslan	Hırvatistan Meşihati Başkan Yardımcısı / Hırvatistan
Dr. Nazif Öztürk	Vakıflar Genel Müdürlüğü (Emekli) / Türkiye
Dr. Vedat Şahiti	Kosova Baş Müftülüğü / Kosova

Dergimize gönderilen yazılar, önce yayın kurulunca incelenir ve uygun bulunanlar, değerlendirilmek üzere alanında çalışması ile tanınmış iki hakeme gönderilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar beş yıl süreyle saklanır. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan yazı, belge ve fotoğrafların her türlü hukuki sorumluluğu yazarına aittir.

Yazışma Adresi

T.C.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı

Atatürk Bulvarı No.:10 06050 Ulus / Ankara / Türkiye

Tel: (0312) 509 60 00 - Faks: (0312) 324 47 22

e-posta: vakiflardergisi@vgm.gov.tr web: www.vgm.gov.tr - https://dergipark.org.tr/tr/pub/vakiflar

TAKDİM

Vakıflar Genel Müdürlüğümüz dünyadaki gelir eşitsizliğini, adaletsizliği, merhametsizliği görerek bu yılki vakıflar haftası konusunu “şefkat ve merhamet” teması olarak belirlemiş ve kutlamıştır. Varoluş mantalitesini adalet, şefkat, merhamet gibi ilkeleri üzerine inşa eden İslam medeniyetinde vakıflar bu anlayışın nirengi noktası, temel taşıdır. Şefkat ve merhamet teması üzerine kutladığımız vakıflar haftasında; yalnızca vakfın bu boyutu üzerinde durulmamış aynı zamanda dünyadaki adaletsizlik ve merhametsizliğin çaresinin vakıf ruhuyla yeniden bulunacağına işaret edilmiştir.

Adalet insanlar arasında düzeni sağlarken, merhamet ve şefkat toplumun yardımlaşma, birbirine hayır ve güzellikte bulunma duygusunu geliştirmiştir. Adaleti mülkün temeli gören İslam medeniyeti, şefkat ve merhametle toplumsal dayanışmayı sağlamış, özellikle vakıf kurumuyla hayır, hasenat, güzellik, merhamet ve şefkat gibi güzel hasletlerin yayılmasını sağlamıştır. Adalet ve merhamet Allah’ın sıfatlarından olduğundan dolayı Müslüman için bunların manevi anlamı ve önemi vardır. Peygamberimiz “hayırda yarışınız” ve “birbirinize ihsanda bulununuz” tavsiyesinde bulunmuştur. Gerçekte sırf Allah rızasını kazanmak için hayır ve hasenat duygusuyla kurulan vakıflar; şefkat ve merhametin, iyilik ve güzelliğin, cömertlik ve paylaşımın vücut bulduğu yerler olmuştur.

UNESCO tarafından bu yıl Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli ve Yunus Emre yılı ilan edilmiştir. Gerek Hacı Bektaş-ı Veli gerek Yunus Emre ve gerekse Ahi Evran bu toprakların ruh mimarları, Anadolu’yu mayalandıran büyük şahsiyetlerdir. Bunların şahsiyetlerin genç nesil tarafından bilinip, öğretilerinin özümsemekle okunması oldukça önemlidir. Zira bir medeniyet tasavvurundan bahsedilecekse bu ve bunlar gibi büyük şahsiyetlerden yola çıkılarak ancak bir medeniyet inşa edilebilir. Genel Müdürlüğümüz ilan edilen Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli ve Yunus Emre yılı etkinliği olarak daha önce ilk baskısını yayınladığı “Hacı Bektaş Veli Dergâhı Ziyaretçi Defteri” kitabının ikinci baskısını yapmıştır. Ayrıca Sezai Karakoç’un “Yunus Emre” kitabı ile Abdülbâki Gölpınarlı’nın “Yunus Emre” kitabının dağıtımını yaparak adı geçen büyük şahsiyetlerimizin anısının yaşamasına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Her gün biraz daha kaliteli yayınlarıyla dikkat çeken Genel Müdürlüğümüzün önemli hizmetlerinden biri de Vakıflar Dergisi’dir. İki özel sayı hariç, 55. sayıya ulaştığımız Vakıflar Dergisi hep daha güzeli ve iyiyi yakalamak için yayın çizgisinden ödün vermeden yoluna devam etmektedir. Dergimize gösterilen ilginin son yıllarda daha da arttığını yayınlanmak üzere gönderilen makalelerden anlamak mümkündür. Vakıflar Dergisi’nin bu sayısında Yayın Kurulu’nda değişiklik yapılmıştır. Daha önce Yayın Kurulu üyesi olan ve 2021 yılı itibarıyla ayrılmış olan Prof. Dr. Mehmet Bulut ve Prof. Dr. Ali Yılmaz’a dergimize verdikleri katkıdan dolayı teşekkür ederiz. Bu sayımızla birlikte Prof. Dr. Hatice Oruç, Prof. Dr. Halit Çal, Prof. Dr. Metin İzeti ve Prof. Dr. Kayhan Orbay hocalarımız Yayın Kurulu üyesi olarak katılmışlardır; her biri alanında önemli bir yere sahip olan hocalarımıza başarılar dileriz. Yayın Kurulumuza, kıymetli makaleleriyle dergimize katkı sunan yazarlarımıza, makale inceleme süreçlerinde yer alan akademisyenlere ve derginin çıkmasında emeği geçenlere teşekkür ederiz. Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle.

Burhan ERSOY
Vakıflar Genel Müdürü

ÖNSÖZ

Kıymetli Okuyucularımız,

Vakıflar Dergisi'nin 55. Sayısı, 2021 yılının ilk sayısı olarak okuyucularımızla buluşuyor. Dergimizin tanıtım sayfasında görüleceği üzere 2021 yılı itibariyle Vakıflar Dergisi'nin Yayın Kurulu'nda bir bayrak değişikliğine gidilmiştir. Prof. Dr. Ali Yılmaz ve Prof. Dr. Mehmet Bulut Yayın Kurulu'ndan ayrılmış; Prof. Dr. Halit Çal, Prof. Dr. Hatice Oruç, Prof. Dr. Kayhan Orbay ve Prof. Dr. Metin İzeti Yayın Kurulu üyesi olmuşlardır. Yayın Kurulu'ndan ayrılan üyelerimize bugüne kadarki özverili katkılarından dolayı teşekkür ederken yeni üyelerimize de başarılar dileriz.

Vakıflar Dergisi'nin bu sayısında içerik bakımından yedisi tarih ve ikisi sanat tarihi olmak üzere vakıf temalı toplam dokuz makale yer almaktadır. İlk makalede Ali Açıkel, Osmanlı döneminde Tokat'ta Takyeciler Camii vakıflarını konu edinmiştir. Yazar çalışmasında bütüncül bir yaklaşım ile 15. yüzyılda inşa edilen bu caminin vakfı ile birlikte cami adına kurulan diğer 37 vakıftan yapılan tahsisatları da ortaya koymuştur.

Ahmet Gündüz, "Vakfiyeleri Işığında II. Bayezid'in Eşi Bülbül Hatun'un Vakıfları" adlı makalesinde II. Bayezid'in hanımı ve Şehzade Ahmed'in annesi Bülbül Hatun'un Amasya'da kurmuş olduğu vakfın vakfiyelerini ele almaktadır. Çalışmada, Bülbül Hatun tarafından vakfedilen mal varlıkları, vakfın hayrat yapıları ile vakıf görevlilerinin yapacakları işler, alacakları ücretler ve imarettten yararlanacak kişiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Bilal Dedeyev ve Yusuf Küçükdağ'ın ortak çalışması "İstanbul'da Sinân-ı Erdebilî Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyesi" adını taşımaktadır. Çalışmada, Halvetî-Sünbülî şeyhi olan Sinâneddin Yusuf-ı Erdebilî'nin İstanbul'da Ayasofya Câmii yakınında yaşadığı evine 1517'de yeni hücreler ilave ettirerek oluşturduğu tekkesi ile bu tekke için kurmuş olduğu vakfının tarihsel süreçteki durumu ele alınmaktadır.

"Muslihüddin bin Abdulgani (Müezzîn Hoca) Vakfı" adlı çalışma Eyüp Kul tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, 16. yüzyıl ortasında Balkanların kadim kentlerinden Üsküp ile Yenipazar ve Trepçe'de vakıf tesis eden "Müezzîn Hoca" namıyla meşhur Muslihüddin bin Abdulgani vakfı hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Muhammet Nuri Tunç "Besni Cüce Zeyrek Ağa Camisi (Hacı Zeyrek - Kurşunlu - Külhanönü Camisi)" adlı çalışmasında III. Murad döneminde saray hayatının dikkat çeken şahsiyetlerinden biri olan Cüce Zeyrek Ağa'nın Besni'de yaptırmış olduğu cami ve bu cami için kurmuş olduğu vakfı incelemektedir.

Fadime Demirdöğen tarafından kaleme alınan "XVI. Yüzyılda Basra Vakıfları (1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre)" başlıklı makalede, 1538 yılında Osmanlı egemenliğine giren Basra'nın 1590 yılındaki vakıf yapılışına işlenmiştir. Bu çalışmada, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunan 94 numaralı Basra Tahrir Defteri kaynak olarak kullanılmıştır.

Ahmet Köç, "19. Yüzyıl Sicillerine Göre Hacı Bayram-ı Velî Vakfı'nın Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme" adlı çalışmasında, Bayrâmiyye tarikatının kurucusu Hacı Bayrâm-ı Velî Vakfı'nın 19. yüzyıldaki ekonomik durumu üzerinde durulmaktadır.

“Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı Ve Keban'da Yaptırdığı Konak Hamamı” başlıklı makale Selda Yıldırım ve İsmail Aytaç'ın ortak çalışmasıdır. Makalede, Yusuf Ziya Paşa'nın Keban'da yaptırmış olduğu Konak Hamamı'nın sanat tarihi bakımından önemi hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

İsmet Çalık ve Emine Konak'ın birlikte kaleme aldıkları çalışma “Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu: Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu” adını taşımaktadır. Çalışmaya konu edilen eserin vakıf kayıtları, yapım sürecinin tarihsel verileri, mimari ve süsleme özellikleri sunulmuş, Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2018-2019 yılları arasında gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları yazarlar tarafından irdelenmiştir.

Vakıflar Dergisi, sizlerden aldığı destek sayesinde akademik hayattaki yerini her gün güçlendirerek yoluna devam etmektedir. Bize bu mutluluğu yaşatan yazarlarımıza, hakemlerimize ve siz değerli okurlarımıza teşekkürlerimizi sunarız.

Aralık 2021'de yayımlanacak olan *Vakıflar Dergisi* 56. Sayısında buluşmak temennisiyle...

Editörler

Haziran 2021

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Takdim	3
Önsöz	5
Osmanlı Döneminde Tokat Takyeciler Camii Vakıfları	9
Waqfs of Takyeciler Mosque in Tokat during the Ottoman Period Ali Açıkl	
Vakfiyeleri Işığında II. Bayezid'in Eşi Bülbül Hatun Vakıfları	25
The Waqf of Bayezid II's Wife Bülbül Hatun in the Light of its Waqfiyyes Ahmet Gündüz	
İstanbul'da Sinân-ı Erdebilî Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyesi	55
The Sinân-ı Erdebilî Tekkah and its Waqfs and Waqfiyya Bilal Dedeyev - Yusuf Küçükdağ	
Muslihüddin bin Abdulgani (Müezzîn Hoca) Vakfı	85
The Waqf of Muslihuddin bin Abdulgani (Muezzin Hodja) Eyüp Kul	
Besni Cüce Zeyrek Ağa Câmii (Hacı Zeyrek - Kurşunlu - Külhanönü Câmii)	101
Besni Cüce Zeyrek Ağa Mosque (Hacı Zeyrek - Kurşunlu - Külhanönü Mosque) Muhammet Nuri Tunç	
XVI. Yüzyılda Basra Vakıfları (1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre)	117
Basra Waqfs in the 16th Century (According to Tahrir Register of 1590) Fadime Demirdöğen	
Sicillere Göre Hacı Bayram-ı Velî Vakfı'nın Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme	139
An Evaluation on the Economic Structure of the Waqf of Hacı Bayram-ı Veli According to the Court Registers Ahmet Köç	
Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı Ve Keban'da Yaptırdığı Konak Hamamı	157
Life of Yusuf Ziya Pasha and His Bathhouse in Keban Selda Yıldırım - İsmail Aytaç	
Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu: Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camii ve Restorasyonu	171
The Clinging of Eastern Black Sea Rural Mosque Architecture to Life: The Mosque of the Kondu Güney Neighborhood in Dernekpazarı and its Restoration İsmet Çalık - Emine Konak	

Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı Ve Keban'da Yaptırdığı Konak Hamamı*

Selda Yıldırım**

İsmail Aytaç***

Öz

Bu makalede nitel çalışma yöntemi kullanılmıştır. Yusuf Ziya Paşa'nın hayatı ve vakfetmiş olduğu eserlerden Elazığ İli Keban İlçesi'nde yer alan Konak Hamamı tanıtılarak, Osmanlı Siyasi ve Türk-İslam Sanatı Tarihi bakımından önemi değerlendirilmiştir. Yusuf Ziya Paşa, çeşitli alanlarda aldığı eğitimler ve kabiliyetinin bir sonucu olarak III. Selim ve II. Mahmut devirlerinde iki kez sadrazamlık olmak üzere birçok önemli görevde bulunmuştur. Bu özelliklerinin yanı sıra hayırsever bir kişiliğe sahip olan Paşa, kurmuş olduğu vakıflar yolu ile Malatya, Keban, Çemişgezek, Erzurum, Trabzon ve İstanbul gibi şehirlerde bani olarak, kendisinin yapmış olduğu hat levha örnekleriyle de Türk Sanatına katkılar sağlamış önemli bir devlet büyüğüdür. Yusuf Ziya Paşa'nın yaptırmış olduğu eserlerden makalemize konu olan Keban'daki konak hamamı büyük oranda tahrip olmuştur. Beden duvarları ayakta olan hamamın kubbe örtüsü tamamen çökmüştür. Hamam, 18. Yüzyıl sonu Osmanlı Mimarisini yansıtmaktadır. Bu yapı planı, malzemesi ve işlevi açıklandıktan sonra dönemi içerisinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Ziya Paşa, Ayşe Hatun, Elazığ, Keban, Türk Hamamı

Life of Yusuf Ziya Pasha and His Bathhouse in Keban

Abstract

Qualitative study method is used in this article. The life of Yusuf Ziya Pasha and the Konak Bathhouse, which was one of his endowments, located in the Keban district of Elazığ will be examined with regard to their importance for the Ottoman political history and for the history of Turkish-Islamic art. As a result of the education he received in various fields and his talents, Yusuf Ziya Pasha served in many important positions, mainly as a grand vizier for twice during the reigns of Selim III and Mahmut II.. In addition to these characteristics, the Pasha, who had a philanthropic personality, was a respected statesman. He significantly contributed to the Turkish Art as the financier of waqf buildings in Malatya, Keban, Çemişgezek, Erzurum, Trabzon and İstanbul and as the calligraphist of plates decorating his waqf buildings. The Konak Bathhouse, on eof his endowments, has been largely destroyed. Its walls are standing but its dome has collapsed. The Bathhouse reflects the Ottoman architecture of the late 18th century. This structure is examined through its plan, architecture, ornamentation and function and evaluated within its historical context .

Keywords: Yusuf Ziya Pasha, Ayşe Hatun, Elazığ, Keban, Turkish Bath,

* DOI: 10.16971/ vakiflar. 602000

Makalenin Geliş Tarihi / Received Date: Ağustos 2019 / August 2019

Makalenin Kabul Tarihi / Accepted Date: Şubat 2021 / February 2021

Bu makale tarafımızdan yapılan yüksek lisans tezinden üretilmiştir: Selda Yıldırım, *Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı ve Yaptırmış Olduğu Eserler*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: 2018.

** Sanat Tarihi Bilim Uzmanı, Müze Araştırmacısı, Malatya Vakıflar Bölge Müdürlüğü; Malatya-TÜRKİYE
e-mail: selda_ardic@hotmail.com; ORCID: 0000-0002-8219-8027

*** Prof. Dr. Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölüm Başkanı; Elazığ-TÜRKİYE
e-mail: iaytac@firat.edu.tr; ORCID: 0000-0002-2427-2911

1. Yusuf Ziya Paşa ve Ailesinin Hayatı

Yusuf Ziya Paşa veya Yusuf Ziyaeddin Paşa aslen Gürcü olup, lakabına ise kör denilmektedir (Çelik, 2014: 50). Ayrıca mevcut vakfiyelerde vakfın adı ve kurucusu bilgisinin verildiği bölümlerde Yusuf Ziya Paşa'nın diğer unvanlarının; "Sadriyesbak, Vezir, el-Hac, Erzurum ve Trabzon eyaletleri valisi, Canik Muhassılı, Müşir lakaplarıyla anılan Yusuf Ziya Paşa" şeklinde sıralandığını görmekteyiz.

Yusuf Ziya Paşa'nın doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, Mısır Seferi dolayısı ile 1800'de Suriye'ye gittiğinde, orduda bulunan ve kendisini tanıyan İngiliz topçu subaylarından W. Wittman'ın kaydına göre ellili yaşlardadır (Beydilli, 2003: 34). Bu bilgiden hareketle doğum tarihi 1745-1750 yılları arasında olabilecek Yusuf Ziya Paşa 1817 yılında vefat etmiştir (Beydilli, 2003: 36).

Yusuf Ziya Paşa, Kaptan-ı Derya Mustafa Paşa'nın kölelerinden olup, küçük yaştan itibaren hocalar tayini ile eğitimine önem verilerek, dini ilimleri, hüsn-ü hattı ve muhasebe işlerini tahsil ettiği gibi, ata binip kılıç kullanarak silahşörlükte de akranları arasında üstünlük sağlamıştır (Erkutun, 2009: XXVIII). Aldığı bu eğitimlerden sonra İspanakçı Mustafa Paşa'ya Enderun Ağası olmuştur (Süreyya, 1996: 1701). Mustafa Paşa'nın Erzurum Valiliğine tayininden sonra İstanbul'da değişik kişilerin hizmetine girmiştir. 1779 yılında Keban ve Ergani Madenlerine Emin olarak tayin edilen Çil Mehmet Emin Ağa'nın mühürdarı sıfatı ile Keban Bölgesine gitmiş ve görevini Emin Ağa'nın yerine gelen yeğeni Mehmed Ağa'nın yanında da sürdürmüştür. Daha sonra İstanbul'a dönen Paşa Tersane Eminliği (1781), sadaret kethüdalığı ve ardından sadarete getirilen Halil Hamid Paşa'nın silahtarı olarak görev yapmıştır (Beydilli, 2003: 34). Hamid Paşa'nın vefatından sonra çevreyi iyi tanıması sebebi ile Keban Ma'aden-i Hümayun Emmini olarak görevlendirilmiştir. 1785-86'dan 1798-99'a kadar ve 1809-1810'dan 1811'e kadar olmak üzere iki dönem bu görevi devam ettirmiştir (Çelik, 2014: 51). Görevi sırasında bölgedeki eşkiyalar ile mücadelesi zarfında kazandığı başarıların neticesi olarak kendisine yeni unvan ve görevler verilmiştir. Bunları sıralarsak; vezir rütbesi ile Malatya Eyaleti, Trabzon Eyaleti ve Canik Muhassılığı ve Karaman Eyaleti uhdesine verilmiştir (Erkutun, 2009: XXIX-XXX). 20 Ağustos 1798'de ise sadrazamlığa getirilmiştir (Süreyya, 1996: 1702).

Yusuf Ziya Paşa Fransa'nın Eylül 1798 tarihinde Mısır'a saldırısı üzerine, ordunun sefer güzergâhına hâkim, bölgeyi ve bölge insanlarını tanıyan nüfuzlu bir şahıs olması bakımından akla ilk gelen isim olarak sadarete davet edilir. Eylül 1798'de Erzurum'dan hareketle 26 Ekim 1798'de İstanbul'a gelen Yusuf Ziya Paşa 1 Haziran 1799'da orduyla beraber İstanbul'dan yola çıkar ve üç yılı aşan sefer günleri sonunda 3 Ağustos 1802'de galibiyetle İstanbul'a geri döner (Beydilli, 2003: 34).

Yusuf Ziya Paşa Mısır seferinden İstanbul'a döndükten bir süre sonra 24 Nisan 1805 tarihinde görevinden istifa etmiştir. Aynı yıl Trabzon Valisi Tayyar Mahmut Paşa isyanı üzerine, Yusuf Ziya Paşa'nın isyanı bastırması istenmiş ve Erzurum Valiliği görevine tekrar getirilmiştir. İsyani bastırdıktan sonra Yusuf Ziya Paşa 1807'de Erzurum Şark Seraskeri olmuştur. Sonrasında Bağdat ve Basra Valisi, sonra Konya ve daha sonra ise Halep Valisi görevlerinde bulunmuştur (Erkutun, 2009: XXXI-XXXII).

Halep Valisi iken Ruslar ile devam eden savaşta tecrübelerinden yararlanılmak istenen Yusuf Ziya Paşa, 1809 yılında ikinci defa sadrazam olarak atanarak İstanbul'a çağırılmıştır. Ruslar ile yapılan savaşta başarı gösteremeyince 1811'de bu görevinden azledilerek Dimetoka'ya sürülmüş ve sonrasında Ma'aden-i Hümayun Eminliği elinden alınmıştır. 1815'de Eğriboz ve Karlılı muhafızlığına 1817'de Sakız Muhafızlığına atanan Yusuf Ziya Paşa, kısa bir süre sonra 26 Ağustos 1817 yılında vefat etmiştir. Sakız Ada'sında Şeyh İlyas Türbesine defnedilmiştir (Beydilli, 2003: 36). Yusuf Ziya Paşa'ya ait mezar taşı (Bayındır, 2008; Fotoğraf 2) dikdörtgen gövdeli olup, dilimli bir başlık ile son bulmaktadır. Fotoğrafın çekim kalitesinden dolayı tüm

yazılar tam okunamasa da üçüncü satırda “El-Hâc Gazi Yusuf Ziya” ve devamındaki beşinci satırda “Paşa” ibareleri okunabilmektedir. En alt satır ise “el- Fatiha sene 1232” şeklinde bitmektedir. Sakız Adası’nda bulunan ve tarafımızdan incelenen Osmanlı Mezarlığının bir bölümü halen ayakta olup (Fotoğraf 2), mezarlık içerisinde Yusuf Ziya Paşa’nın mezar taşı tespit edilememiştir. Hayatının iki yılı dışında geri kalanı seferlerde geçmek üzere toplam dokuz yıla yakın sadarete, on dokuz yıl maden eminliğinde bulunan Yusuf Ziya Paşa, insanlar ile uyuşmayı tercih eden tabiatı ve iyi kalpliliği ile dönemin önde gelen devlet adamlarından biri olmuştur. Wittman iyi kalpliliğine tanıklık eder ve cirit oyununda gözünü çıkaran (kör lakabı buradan gelmektedir) kölesine yüklüce bir para verip azat etmesini kendisinin insani değerlerinin yüksekliğine örnek olarak gösterir (Beydilli, 2003: 37). Yusuf Ziya Paşa ve ailesi görevde buldukları yerdeki halkın sevgisine karşılık olmak üzere vakıf yolu ile çeşitli hayratlar vücuda getirmişlerdir (Çelik, 2014: 62). Yusuf Ziya Paşa’nın kurduğu bu hayır vakıflarının gelirleri, Paşa’nın dindar bir kişiliğe sahip olması ve hafız olmasından ötürü özellikle dini eğitime harcanmıştır (Alanoğlu, 2015: 756). Paşa ayrıca köprü, kütüphane, çeşme, hamam ve mektep gibi binalar da yaptırmıştır.

Yusuf Ziya Paşa’nın Ailesi; Yusuf Ziya Paşa’nın babasının kim olduğu, ne iş ile meşgul olduğu ve adının ne olduğuna dair bir bilgiye, mevcut vakfiyelerde ve diğer kaynaklarda rastlanmamıştır. Yusuf Ziya Paşa’nın annesinin adının ise Nefise olduğunu; Erzurum’da kurulan Yusuf Ziya Paşa Vakfı’na ait H.11 Safer 1212 / M.1797 tarihli vakfiyede hayır şartı olarak konulan ifadeden öğrenmekteyiz. Burada; “Erzurum Kalesi dâhilinde İbrahim Paşa Câmî-i Şerifi haremindedir medfun, valide-i muhteremeleri, merhume Nefise Hanım ve oğlu Mehmed Sabit Bey’in mezarlarını temizleyip her cuma gecesi ve pazartesi günleri Yâsin okumasını ve sevabını ruhlarına hediye eylemesi” diye ifade edilmiştir.

Yusuf Ziya Paşa’nın eşi Ayşe Hanım’dır. Ayşe ismini yapılar üzerinde yer alan kitabelerde ve vakfiyelerde görmekteyiz. Kitabelere örnek olarak; Malatya Yusuf Ziya Paşa Camisi ve Erzurum Abdurrahman Gazi Türbesi üzerinde yer alan kitabeleri verebilir. Bu kitabeler üzerinde, “Yusuf Ziya Paşa’nın eşi Ayşe Hanım” ifadesi yer almaktadır. Bu kitabe örneğinden sonra vakfiyelere örnek olarak, Keban’a bağlı Çemişgezek kazasında kurulu, Ayşe Hanım Vakfı’na ait H.1208 / M.1794 tarihli vakfiyenin vakfın kurucu kısmında “Yusuf Ziya Paşa Hanımı Ayşe Hanım” ve Elazığ-Keban’da kurulu “Yusuf Ziya Paşa Vakfı’na ait H. 1212 / 1798 M. tarihli vakfiyede “Eşi Ayşe Hanım’ın vakfelediği hamamın kalan yirmi parça hissesini, şart koşmuştur” ibaresi örnek olarak sıralayabiliriz. Mevcut vakfiyelerde ve kitabelerde Ayşe Hanım’ın baba adı geçmemektedir. Ayşe Hanım, dönemin İstanbul Kandilli Hamamı’nın tellaklarından olan Mustafa’nın kızıdır. Yusuf Ziya Paşa’nın Ayşe Hatun ile ne zaman evlendiği kesin olarak bilinmese de, Paşa’nın kölelikten gelmiş olması ve uzun yıllar İstanbul dışında yer almış olması, bu evliliğin ilerleyen yaşta olmuş olabileceğini düşündürür. Elindeki güç ve yeteneklere karşın Paşa’nın bu kişi ile olan evliliği, Ayşe Hanım’ın farklı nitelik ve özelliklere sahip olduğunu göstermektedir ki, kimi kaynaklarda “Yusuf Ziya Paşa, münevver ve muktedir bir devlet adamıdır, Zevcesi Ayşe Hatun’un nüfuzu altında oluşu, başlıca kusurlarındandır” ya da “Ayşe Hanım’a mahkûm idi” denilmesi (Yalvaç, 1984: 2), Ayşe Hatun’un bilinmeyen farklı yeteneklerinden kaynaklı olmalıdır. 1812 yılında vefat eden Ayşe Hanım’ın Eyüp’te Şah Sultan Türbesi’ne gömülü olduğu bilinmektedir (Bilgin, 2007: 17).

Yusuf Ziya Paşa’nın kaç çocuğunun olduğu konusunda kesin bir bilgi olmamakla birlikte elimizdeki vakfiyelerden ve Battalgazi (Eski Malatya) ilçesinde yer alan Ahmet Duran Mescidi ve Türbesi üzerinde yer alan kitabeden hareketle Mehmet Sabit isminde bir oğlu ve iki kızından söz edilebilir. Söz konusu vakfiyelerden Yusuf Ziya Paşa Vakfı’na ait H.1212 / M.1797 tarihli olan vakfiyede; “Kürtkendi Câmii önünde bulunan kızlarının türbelerini temizleyen, süpüren ve her cuma gecesi bir kandil yakmak üzere bir

kimsenin türbedar olmasını ve günlük on akçe alması" hayır şartı olarak konulmuştur. Vakfiyede bahsi geçen "kızlarının türbesi" Keban Fırat Mahallesi'nde yer alan türbe olup, türbe içerisinde yer alan iki mezar vakfiyesinde de görüldüğü gibi Yusuf Ziya Paşa'nın kızlarına aittir. Bir diğeri Erzurum'da kurulan Yusuf Ziya Paşa Vakfı'na ait H. 11 Safer 1212 / M.1797 tarihli vakfiye olup; "Erzurum Kalesi dâhilinde İbrahim Paşa Câmî-i Şerifi haremünde medfun, valide-i muhteremeleri, merhume Nefise Hanım ve oğlu Mehmed Sabit Bey'in mezarlarını temizleyip her cuma gecesi ve pazartesi günleri Yâsin okumasını ve sevabını ruhlarına hediye etmesi" ifadeleri yer almaktadır. Mehmet Sabit isminin geçtiği bir diğer kaynak ise yukarıda da bahsedilen Battalgazi İlçesinde yer alan Ahmet Duran Mescidi ve Türbesi giriş kapısının güney ucunda yer alan kitabedir (Fotoğraf 3-4) . 1793 tarihli olan kitabeden *hayratın* ve *hasenatın* sahibinin *Diyarbakır Valisi ve Maden Emîni el-Hâc Yusuf Ziya Paşa'nın oğlu Mehmet Sabit Bey* olduğu anlaşılmaktadır. Kitabeye şu şekildedir:

- 1- Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât
- 2- Mehmed Sabit Bey bin el-hâc Yusuf
- 3- Ziya Paşa vâli-i vâlâ-i şân eyâlet-i
- 4- Diyarbekir ve emîn-i me'âdin-i hümâyûn
- 5- sene 1208

Bu kitabeden oğlunun adının Mehmet Sabit olduğunu öğrenmiş olduğumuz Yusuf Ziya Paşa'nın kızlarının isimleri ise türbe içerisinde mezar taşı yer almadığından ve mevcut vakfiyelerde de isimleri geçmediğinden bilinmemektedir.

Yusuf Ziya Paşa'nın oğlu Mehmet Sabit Bey yukarıda bilgisi verilen 1793 tarihli kitabeden anlaşıldığı üzere bu tarihte hayattadır ve hayrat yaptırmıştır. Mehmet Sabit Bey'in yukarıda ayrıntılı olarak bilgisi verilen H. 11 Safer 1212 / M. 5 ağustos 1797 tarihli vakfiyede yer alan hayır şartından ise bu tarihte hayatta olmadığını öğreniyoruz. Sonuç olarak Mehmet Sabit Bey 1793-1797 tarihleri arasında vefat etmiş olmalıdır. Yusuf Ziya Paşa'nın kızlarının hangi tarihte vefat ettikleri bilgisine ulaşılamamış olup, H. 1212 / M.1797 tarihli yukarıda ayrıntılı bahsedilmiş olan vakfiyede ise Yusuf Ziya Paşa'nın "vefat etmiş olan kızlarının türbesinden" bahsedildiğine göre kızları da bu tarihte hayatta değillerdir. Paşa'nın yukarıda söz edilenlerden başka çocuklarının varlığı konusunda bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yukarıda paylaşmış olduğumuz bilgilerden hareket; 1817 yılında vefat etmiş olan Yusuf Ziya Paşa'nın bu üç evladının da kendisinden önce ve genç yaşta vefat etmiş olduklarını söylemek mümkündür.

1.2. Yusuf Ziya Paşa'nın Sanatçı Kişiliği

Şair ruhlu olan Yusuf Ziya Paşa'nın divanı olmamakla beraber şu gazeli oldukça güzeldir;

Cam-ı enduh-u felekten şimdi mahmurlardanız

Yani bezm-i dil-rübûden dūd-i mahcurlardanız

Bilirim takibedüb gelmektedir seng-i kaza

Her taraftan hatırı nâ-şâdi meşkûrlardanız

Cevr-i nâ-sâzi felekten çektğim Mevla bilir

Gerçi biz ikbale âlemde meşhurlardanız

Ser fūrû etmez iken dünya için âlemlere

Şimdi ednaya mümâşât ile mecburlardanız

Kem baha bulsa nola kalayı şiirin ey Ziya

Kadr-i eşar ile biz ma'zûr-ü mağrurlardanız (Bilgin, 2007: 17)

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde Türkçe Yazmalar numara 6115'de kayıtlı, VI+263 adet çift sayfa varaktan oluşan Yusuf Ziya Paşa'nın sadaret öncesindeki siyasi hayatını ve Fransa'nın Mısır'ı işgalinde Napolyon'a karşı Mısır Seferinin anlatıldığı Zıyaname adlı eser Yusuf Ziya Paşa'nın kâatibi olan Darendeli İzzet Hasan Efendi tarafından kaleme almıştır (Erkutun, 2009: VII).

Yusuf Ziya Paşa'nın küçük yaşlarda hüsn-ü hat dersleri almış olduğu bilinmektedir. Yusuf Ziya Paşa'nın ketebe kısmında isminin yazılı olduğu hat levhalar (Fotoğraf 5) ile yazım tekniği ve kompozisyon olarak bu hat levhalara benzerliğinden dolayı Yusuf Ziya Paşa tarafından yazılmış olması muhtemel hat levha örnekleri bulunmaktadır. Yusuf Ziya Paşa önemli görevlerde bulunmuş bir devlet büyüğü olmasının yanında güzel sanatlarda eserler ortaya koymuş, vakıf eserlerinde var olmuştur. Bu örnekler ayrı bir makalenin konusu olacağından burada sadece değinilmiştir.

2. Keban Yusuf Ziya Paşa'nın Keban'daki Konak Hamamı

Hamam, Elazığ İli Keban İlçesi Kaller Mahallesi'nde, Yusuf Ziya Paşa Camisi'nin yaklaşık 1 km doğusunda Türkmen Sokak'ta yer almaktadır. Hamamın 130 m. kuzeydoğusunda günümüzde kullanılmayan eski bir değirmen yer almaktadır. Bu değirmenin varlığından dolayı bu bölgeye Değirmenbaşı denilmektedir (Harita 1). Hamamın batısında, ait olduğu konak yıkılarak yerine sonradan düz damlı, taştan, tek katlı olarak inşa edilmiş ev yer alırken, hamam kuzey ve doğu taraftan bahçe ile çevrilidir (Fotoğraf 6).

Tek mekândan oluşan hamam dıştan dışa 4,40x4,10 m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Hamamın duvar kalınlığı 0.80 m olup, dış cepheden yüksekliği yaklaşık 7.00 m civarındadır. Hamama batı cepheden bitişik olduğu evin içerisinden girilmektedir (Çiz.1). Giriş dikdörtgen bir kapı açıklığından sağlanmaktadır (Fotoğraf 8). Hamamın su tahliyesini sağlayan olukları kırılmış olup, sadece güney duvarında açıklığı kalmıştır (Fotoğraf 6). Hamamın doğu ve güney duvarında birer dikdörtgen biçimli pencere yer almaktadır. Üst örtüyü oluşturan kubbe tromplara oturmaktadır (Fotoğraf 7-9). Hamamın bugünkü sahipleri 1936 yılında açık arttırma yolu ile konağı satın aldıklarını, 1980 yılına kadar hamamın kubbesinin mevcut olduğunu belirtmiştir.

Hamamın beden duvarlarının dış cidarları kaba yonu, içleri moloz taş, kubbe ve tromplar ise tuğladan inşa edilmiştir. Hamamın zemini yıkılan kubbenin molozu ile dolu olduğu için, zemin kaplaması görüle-memiştir (Fotoğraf 7-8). Oldukça sade olan hamamda trompların aralarına yerleştirilmiş olan sağır sivri kemerlerden başka dikkate değer bir unsur bulunmamaktadır (Fotoğraf 7).

1793 tarihli vakfiyede yer alan bilgiden dolayı bu tarihte varlığı bilinen hamam 18. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş olmalıdır. Mevcut vakfiyede; Tunceli- Çemişgezek'te kurulu Yusuf Ziya Paşa Vakfı'na ait olan H.1208 / M.1793 tarihli vakfiyede Keban'da Kürtkendi adlı yerde bina eylediği mescid-i şerifin görevlilerinin ücretlerinin ödenmesi için vakfedilen akarlar arasında; "Değirmenbaşı'nda bina ve inşa eylediği konağı da vakfetmiştir ki içinde odalar, bir küçük hamam ve havlusu vardır, konağın bitişğinde yine bir adet bahçe ile sofa ve eyvan (Fotoğraf 10) sayılmaktadır. Vakfiyede geçen akarlar arasında sayılan "küçük hamam" yukarıda yer alan diğer bilgilere göre bu hamamdır ve Yusuf Ziya Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Ma'âdin-i Hümâyûn Eminleri genellikle Keban'da kendilerine ayrılmış olan saraylarında oturmuşlardır (Tızlak, 2013: 355). Yusuf Ziya Paşa konağı Keban'a Çil Mehmet Ağa'nın mühürdarı sıfatı ile geldiği (1779) zaman kullanmış olmalıdır. Maden Emini olarak atanınca kendisine tahsis edilen sarayda oturan Paşa'nın boşa çıkan konağı Kürtkendi'de yer alan cami akarları için vakfettiği kanaatindeyiz.

3. Değerlendirme

Yusuf Ziya Paşa görev yaptığı yerlerde halkın dini ihtiyaçlarını karşılayan eserlerin yanı sıra köprü, çeşme, hamam, han ve kütüphane gibi sosyal işlevli yapılar da yaptırmıştır. Keban'da 1785-86'dan 1798-99'a kadar ve 1809-1810'dan 1811'e kadar olmak üzere iki dönem Ma'aden-i Hümayun Emini olarak görev yapan Paşa en çok vakıf eserini de dolayısı ile bu bölgede yaptırmıştır. Bu eserlere örnek verecek olursak Malatya Yusuf Ziya Paşa Camisi ve Türbesi, Tunceli Çemişgezek Ulukale Köyü Camisi (Sözen, 1973: 122), Elazığ Keban Yusuf Ziya Paşa Külliyesi, Elazığ Keban Yusuf Ziya Paşa'nın Konağı Hamamı (Harita:1) ve Tunceli Çemişgezek Tağar Köprüsü günümüzde ayakta olan eserlerdir. Günümüze ulaşamayan, vakfiyelerde, salnamelerde ve kaynaklarda adı geçen eserler ise; Elazığ Keban Han (Yusuf Ziya Paşa Şehir Hanı) (Sözen, 1970: 12) ve Elazığ Keban Eski Kürtkendi Camisi şeklinde sıralayabiliriz.

Yusuf Ziya Paşa'nın yaptırmış olduğu bu eserler döneminin Osmanlı mimarisini, süsleme üsluplarını yansıtan yapılar olarak güzel örneklerdir. Bu çalışmanın konusunu Yusuf Ziya Paşa'nın hayatının önemli kısımları, siyasi ve aile hayatı ile vakfetmiş olduğu eserlerden bir tanesi olan Keban'da yer alan konak hamamının plan, mimari, süsleme ve tarihlendirilmesi oluşturmaktadır.

Hamamlar temizliğin temel alındığı İslam Dinin gereği olarak Türk-İslam mimarisi içerisinde şehirlerin ve büyük konakların vazgeçilmez yapısı olmuştur. Özel saray, konak ve yalı hamamlarından günümüze çok az örnek ulaşabilmiştir. 18-19. yüzyıllarda genellikle tuğladan yapılan bu hamamlar, tek bir kütle içine toplanmış her biri birkaç metre karelik hacimlerden ibarettir bilgisini veren Semavi Eyice'nin konuya örnek olarak verdiği Vefa'da Coğrafya Enstitüsü iç avlusunda ve Eyüp'ün merkezinde restorasyonu yapılmış bir konağın bahçesinde küçük konak hamamının harabeleri hâlâ durmaktadır. 18. yüzyılda yapılan bu özel yalı hamamında, sıcaklık bölümündeki kurnaların ayna taşlarının iki yanında şamdanlık nişleri vardır. Özel hamamların son örneklerinden biri, günümüzde Çamlıca Kız Lisesi içinde bakımsız halde bulunan, işlemeli mermer süslemesiyle dikkati çeken Ahmed Râtib Paşa Konağı'ndadır. Üsküdar Afganiler Tekkesi bahçesi köşesinde harap halde duran hamam ise henüz dikkat çekmemiş bir örnektir (Eyice, 1997: 421). Keban'a coğrafi olarak yakın olmaları ve geleneksel konut mimarisinin seçkin örneklerini barındırmaları bakımından Divriği, Arapgir, Kemaliye (Eğin) ve Elazığ'daki yıkanma mekânlarına baktığımızda genelde banyo yapılacak yerin ayrı bir mekân olarak düzenlenmediği görülmektedir. Bu bölgede geleneksel konut mimarimizde banyo ihtiyacı odalarda dolap içerisinde yer alan ve gusülhane denilen kısımda ya da evin bir köşesine yerleştirilmiş olan çark denilen yerde giderilmiştir. Divriği A'yan Ağa Konağı (Sakaoğlu, 1978: 74) Abdullah Paşa Konağı (Sakaoğlu, 1978: 106) ile Elazığ Merkez Faik Bey Konağı'nda (Karakaş, 2008: 232) ayrı olarak düzenlenmiş hamam yapısından bahsedilmektedir. Fakat bu hamamların çoğunluğu günümüzde ayakta değildir. İncelemiş olduğumuz Yusuf Ziya Paşa konak hamamı bölgede tespit edilen ve kısmen de olsa ayakta kalabilmiş nadir ve güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç

Yusuf Ziya Paşa'nın kölelik ile başlayan payitaht hayatı, Maden Eminliği, valilik ve sadrazamlığa kadar yükselişi, bir takım talihsizliklerden sonra gelen sürgün günleri ve Sakız Adası'nda vefatı ile sonlanmıştır. Yusuf Ziya Paşa önemli görevlerde bulunmuş bir devlet büyüğü ve sanatkârdır.

Yusuf Ziya Paşa dindar ve hayırsever kişiliğinin bir sonucu olarak da görev yaptığı şehirlerde cami, medrese, türbe gibi dini yapılar ile mektep, hamam, han, kütüphane, çeşme ve köprü gibi sosyal amaçlı hayratlar da yaptırarak bir devlet büyüğü olarak tarihe geçmiştir. Yaptırmış olduğu farklı işlevleri olan bu

yapıların yanı sıra Paşa, Keban'daki külliye için yapmış olduğu hat-levha örnekleri ile sanatçı kişiliğinin de olduğunu göstermektedir.

Keban' da yer alan Konak Hamamı kare planlı, tek mekânla ve kubbe ile örtülü ve taş malzemeden yapılmıştır. Günümüze kısmen de olsa ulaşabilen nadir bir örnek olduğu için önem arz etmektedir. Öncelikle bu eserin tescillenerek bölgenin kültür varlığı listesine dâhil edilmesi, restorasyonu ve çevre düzenlemesinin yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları

a. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGM A)

Ayşe Hanım Vakfı Vakfiyesi. VGMA, Defter No: 578, sayfa 290, sıra 104.

Yusuf Ziya Paşa Vakfı Vakfiyesi, VGMA, Defter No: 578, sayfa 288, sıra 103.

Yusuf Ziya Paşa Vakfı Zeyl Vakfiye. VGMA, Defter No: 579, sayfa 53 sıra 29.

Yusuf Ziya Paşa Vakfı Zeyl Vakfiye. VGMA, Defter No: 579, sayfa 54, sıra 30.

Yusuf Ziya Paşa Vakfı Vakfiyesi. VGM A) Defter No: 579, sayfa 49, sıra 28

2.Araştırma ve İnceleme Eserler

Alanoğlu, Murat (2015). "Elazığ Eğitim Tarihine Katkı: Vezir İspanakçızade Hafız Mustafa Paşa'nın Harput Ve Keban'da Kurduğu Eğitim Müesseselerine Dair İki Vakfiye". *Elazığ Eğitim Tarihine Katkı, Tarihten Günümüze Elazığ*, (C.2). Ankara. 741-760.

Bayındır, Cem (2008). "Keban'la İlgisi Olan Son Dönem Osmanlı Din Bilginleri". *Keban Gazetesi*, 15-31 Mayıs, (S.115). Keban.

Beydilli, Kemal (2003). "Yusuf Ziya Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C.44, 34-37.

Bilgin, Sait (2007). *Dünden Bugüne Keban*. İstanbul: Tatlıdil Matbaası.

Çelik, Kürşat (2014). "Keban'da Yusuf Ziya Paşa Külliyesi Vakfı". *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, C.1. Elazığ. 49-64.

Erkutun, İkin (2009). *Darendeli İzzet Hasan Efendi Zıyaname*. İstanbul: Kitabevi Yayınları

Eyice, Semavi (1997). "Hamam". *TDVİA*, C. 15: 402-430.

Karakaş, Servet (2008). *Elazığ Geleneksel Konut Kültürü*. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Sakaoğlu, Necdet (1978). *Divriği'de Ev Mimarisi*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Sözen, Metin (1970). "Keban'da Türk Eserleri". *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, (27/306). İstanbul. 10-16.

Sözen, Metin (1973). "Çemişgezek'in Ulukale Köyü'ndeki Mimari Eserler". *Sanat Tarihi Yıllığı*, (V), İstanbul. 123-125.

Süreyya, Mehmed (1996). *Sicill-i Osmani*. C.5, İstanbul: Numune Matbaası.

Tızlak, Fahrettin (2013). "XVIII. Yüzyıl Sonu İle XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Harput Çevresinde Madencilik Faaliyetleri". *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu (23-25 Mayıs)*. Elazığ. 349-365.

Yalvaç, Celal (1984). "Malatya Tarihinden Notlar: Yusuf Ziya Paşa Camisi". *Malatya: Görüş Gazetesi* (21-22 Haziran).

Yıldırım, Selda (2018). *Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı ve Yaptırdığı Eserler*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

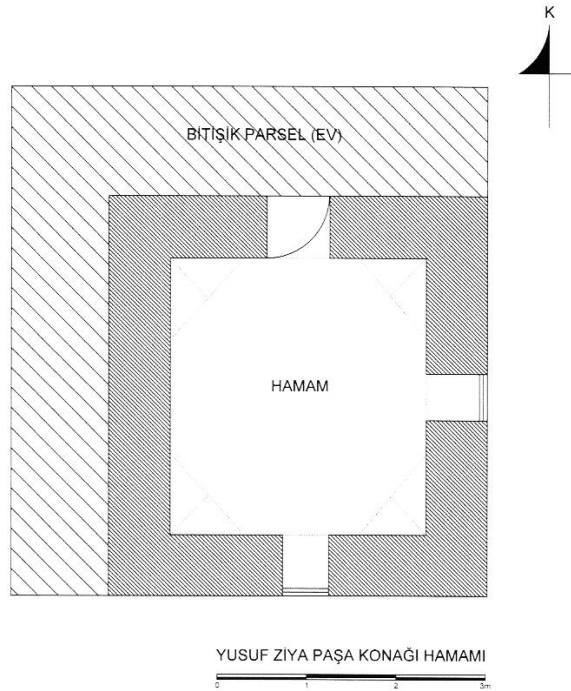
Ekler

1. Haritalar

Harita 1: Elazığ Keban Yusuf Ziya Paşa Külliyesi'ne Ait Yapılar (Kaynak: Google Earth)

2. Çizimler

Çizim 1. Elazığ Keban Yusuf Ziya Paşa Konağı Hamamı Planı

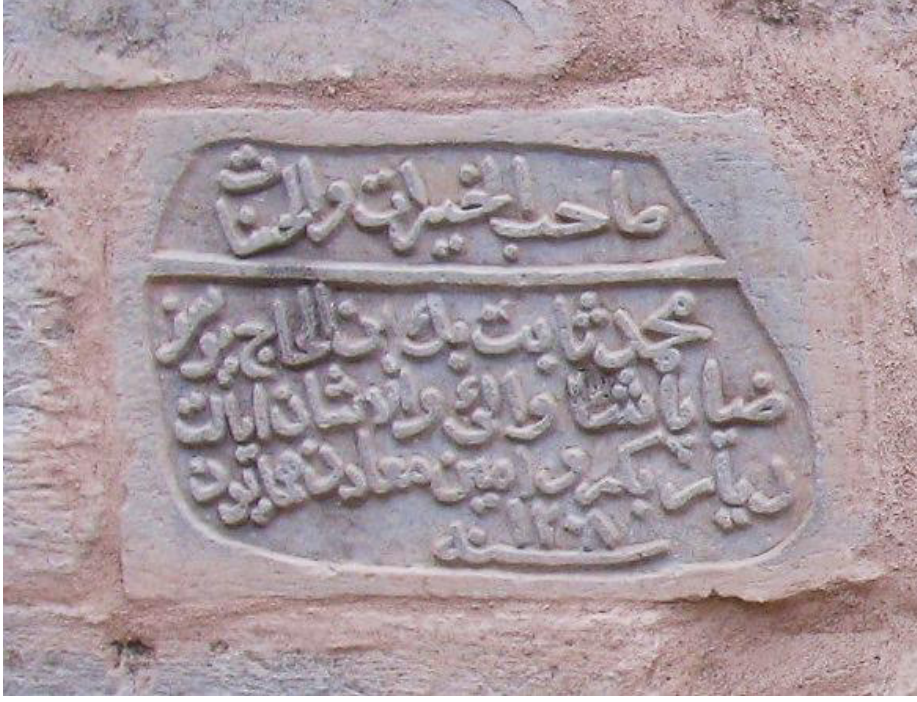
3. Fotoğraflar

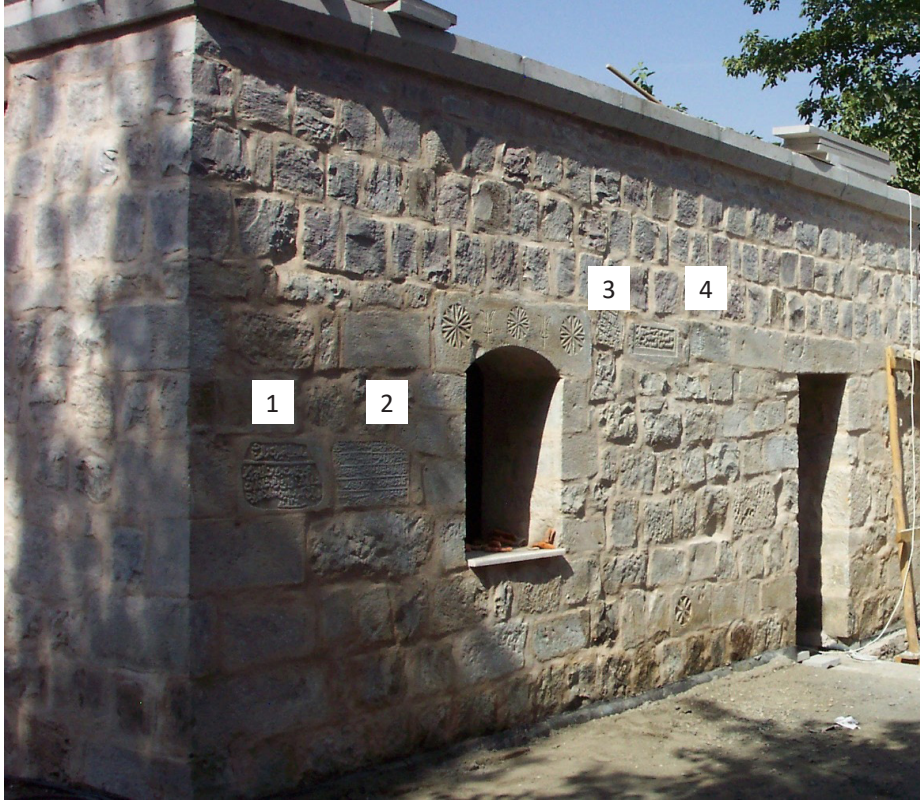
Fotoğraf 1. Yusuf Ziya Paşa'nın Mezar Taşı (Bayındır, 2008)

Fotoğraf 2. Yunanistan'ın Sakız Adası'nda Yer Alan Osmanlı Mezarlığı

Fotoğraf 3. Malatya Battalgazi Ahmet Duran Mescidi ve Türbesi Üzerinde Yer Alan Kitabe

Fotoğraf 4. Malatya Battalgazi Ahmet Duran Mescidi ve Türbesi Üzerinde Yer Alan Kitabeler

Fotoğraf 5. Yusuf Ziya Paşa Elaziğ İli, Keban İlçesindeki Yusuf Ziya Paşa Külliyesi için Yazmış Olduğu Hat Levha Örneği

Fotoğraf 6. Elaziğ Keban Yusuf Ziya Paşa Konak Hamamının Güney Cephesi

Fotoğraf 7. Elazığ Keban Yusuf Ziya Paşa Konak Hamamının İç Doğu Duvarı

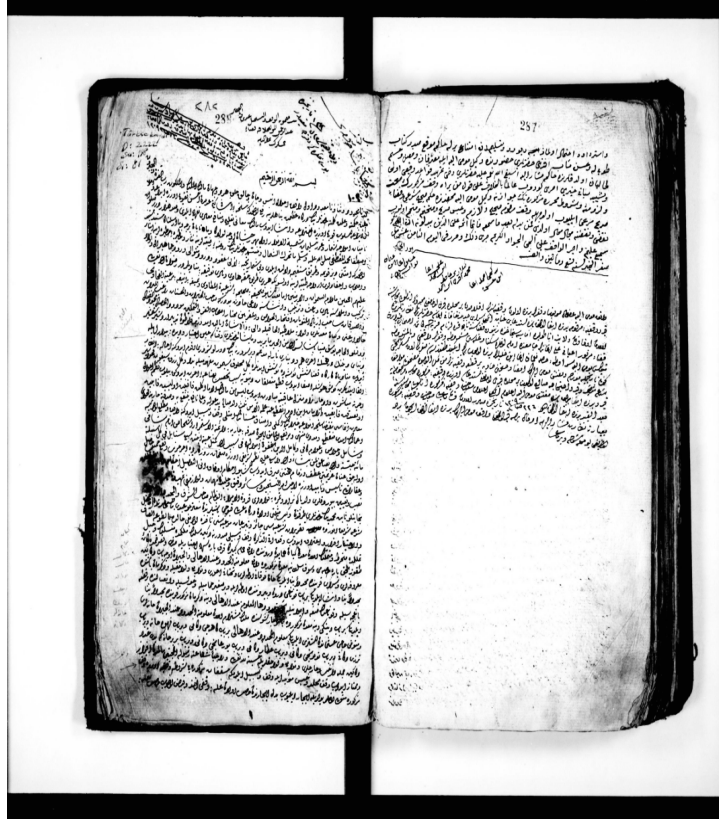

Fotoğraf 8. Elazığ Keban Yusuf Ziya Paşa Konak Hamamının Giriş Kapısı ve Trompları

Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı ve Keban'da Yapırdığı Konak Hamamı

Fotoğraf 9. Elazığ Keban Yusuf Ziya Paşa Konak Hamamının Trompları

Fotoğraf 10. Tunceli - Çemişgezek'te kurulu "Yusuf Ziya Paşa Vakfı"na ait H. 1208 / M. 1793 tarihli vakfiye (VGMA, 578: 288-103).